

Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020 työryhmän mietintö

Tavoitteet

- **Tavoitteena on edistää ja helpottaa yhdistysmuotoista kansalaistoimintaa ja muuta yhteisöllistä kansalaistoimintaa siten, että yhteisöt voivat paremmin ottaa huomioon muuttuvat tarpeet**
 - Yhdistystoiminnan toimintamuotojen ja toimintaympäristön kehitys (esim. kilpailu sote-aloilla, liittojen jäsenpalveluiden kehitys, digitalisoinnin ja verkkopalveluiden mahdollisuudet)
 - Uudet tavat osallistua kansalaistoimintaan (esim. osallistumisen muutokset, some- ja muut verkkopalvelut)
 - Hallintovelvoitteiden rasitus pienille toimijoille ja digipalveluiden mahdollisuudet (esim. kirjanpitovelvoitteet → tilinpito tiliotiedoilla)
- **Tukee kansallisen demokratiaohjelman 2025 tavoitteita ja toimeenpanoa**
 - kehitetään hallinnon avoimuutta ja kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä edistämällä osallistumista sekä tunnistamalla ja poistamalla kansalaistoiminnan esteitä, erityisesti pienten järjestöjen osalta

Organisointi, HE-muoto ja aikataulut

- Työryhmä, jonka mietintö on yksimielinen
- Työryhmällä oli laajapohjainen seurantaryhmä
- Tiedonhankintaa, vaihtoehtojen kartoitusta ja ehdotusten arviointia varten myös pysyviä asiantuntijoita, avoimia verkkokyselyitä ja -keskusteluita ja työpajoja
 - Työryhmän mietinnön liitteenä yhteenvedot seurantaryhmästä saadusta palautteesta sekä ehdotusluonnoksia käsitelleistä työpajoista → helpottavat lausuntojen antamista
- HE-muotoisessa mietinnössä ehdotetaan yhdistyslain osittaisuudistusta ja uutta toimintaryhmälakia
- 14.4. (?) asti avoin lausuntokierros laajalla jakelulla. Lausuntokierroksen mm. tehdään HUMAK:n kanssa selvitys nuorten näkemyksistä
 - Lausuntokierroksen aikana seurataan myös kevään kokouskäytäntöä (etäosallistumisen kehitys) ja PRH:n uuden rekisteröintipalvelun käytön kehitystä
- Tavoitteena HE siten, että yhdistyslain muutos ja Toimintaryhmälaki tulisivat voimaan 1.7.2022
 - Budjettilaki-HE yhdistysrekisteriin tarvittavien muutosten ja toimintaryhmärekisterin vuoksi (TEM:n hallinnonala, arvioitu rahoitustarve 1m€)

Sisältö

- **Yhdistyksille uusia toimintavaihtoehtoja (ei uutta pakottavaa sääntelyä) - esimerkiksi**
 - digitalisointi ja verkkopalvelut jäsenyysasioissa (**jäseneksi ottaminen ja eroilmoitus**) ja yhdistyksen päätöksenteossa (**etäosallistuminen ja verkkokokous**) – HO-periaatteet
 - **jäsen- ja liittoäänestykseen** myös yhdistyksen ja liiton **hallituksen pj. ja jäsenet** – HO-kirjaus
 - **yhdistysten yhdistämisen helpottaminen** (yleisseuraannon ym. Sisältävä yhdistymismenettely) – HO-kirjaus
 - **toimitusjohtaja-toimielin** (esim. sote-palveluita tuottavat yhdistykset)
 - **Kirjanpitovelvollisuuden helpotus pienimmille yhdistyksille** (tiliotepohjainen tilinpito, jos tuotot maks. 30 000 €/v)
- **Selvennetään yhdistyslain yhdenvertaisuusperiaatetta, yhdistyksen johdon tehtäviä ja välillistä esteellisyyttä sekä jäsenten kyselyoikeutta**
 - Helpottavat yhdistysten toimintaa ja lisäävät ennakoitavuutta
 - Sisältö voimassa olevan oikeuden mukainen
 - Esim. milloin em. periaatteita sovelletaan ja ei sovelleta
- **Työryhmä kannattaa yhdistyksen kokouksia koskevan väliaikaisen sääntelyn jatkamista 30.6.2022 asti**
 - Väliaikaisen lain jatkamisesta osakeyhtiöiden, osuuskuntien ja yhdistysten osalta eri toimeksianto, HE vkolla 16
- **Uusi toimintaryhmälaki: muulle yhteisölliselle kansalaistoiminnalle toinen vaihtoehto rekisteröityä oikeushenkilöksi**
 - Tarpeen pienimuotoiseen yhteisölliseen toimintaan tarvittavan tilin avaamiseen, sopimusten tekemiseen, julkisten ja yksityisten resurssien ja tukien hakemiseen jne.
 - Helpotettu tilinpito (kuten edellä pienen yhdistyksen kohdalla)

Ehdotusten yksityiskohdat

Päätösvallan delegointi jäsenasioissa

- Hallitus voi myös valtuuttaa päättämään jäseneksi ottamisesta ja ottamaan vastaan eroilmoituksia
 - Jäseneksi ottamisen osalta perustuu sääntöihin, eroilmoituksen vastaanottamisen osalta hallituksen päätökseen
 - Selventää epävirallisen yhdistyskäytännön (jossa jäsenyyksiä on hyväksytty jälkikäteen vaikka jäsenoikeudet ovat alkaneet jo aiemmin)
 - Helpottaa digitaalisten palveluiden mahdollisuuksien hyödyntämistä jäsenasioissa (esim. liiton jäsenpalvelujärjestelmää hyödynnetään jäsenyhdistyksen jäsenasioiden hoidossa)
- Ei muutosta jäsenen erottamiseen (ei perusteita sallia delegointia)

Verkkokokous ja etäosallistuminen

- Etäosallistuminen mahdolliseksi hallituksen päätöksellä, jollei säännöissä rajoitettu/kielletty
 - Digitalisoinnin mahdollisuudet käyttöön, vältetään sääntömuutos- ym. kuluja, hyvät kokemukset väliaikaisen lain aikaisesta kokouskäytännöstä
- Sallitaan 100% verkkokokoukset perinteisen yhdistyksen kokouksen tai valtuutettujen kokouksen vaihtoehtona
 - Perustuu aina sääntöihin
 - Jäsenten käytössä kaikki perinteisen kokouksen osallistumiskeinot – ”teknologia-neutraali” kokousmääritelmä
 - Käytännössä yleensä reaaliaikainen osallistuminen
 - Hallitus vastaa järjestelyistä
- Lisäksi työryhmä kannattaa väliaikaisen lain voimassaolon jatkamista 30.6.2022 asti
 - Hallitus voi sallia etäosallistumisen ja asiamiehen käytön ja edellyttää ennakoilmoitautumista yhdistyksen tai valtuutettujen kokoukseen ilman sääntömääräystä
 - Pysyvät järjestelyt ehditään säännellä ja kokousjärjestelyt suunnitella yhdistystasolla
 - Syksyn 2021 ja kevään 2022 kokousten häiriöttömyyden varmistaminen

Jäsen- ja liittoäänestys

- Jäsen- ja liittoäänestys mahdollista myös hallituksen puheenjohtajasta ja hallituksen jäsenistä
 - HO-kirjaus
 - Perustuu aina yhdistyksen sääntöihin
 - Liittoäänestys = esim. lajiliiton jäsenyhdistyksen henkilöjäsen saa äänestää liiton yhdistyksen kokoukselle kuuluvasta asiasta.
 - Erona kokouksessa käsiteltävään hallituksen pj/jäsenen valintaan se, että ei tarvitse järjestää kokousta, jossa keskustellaan ehdokkaista
 - Nyt jäsenyhdistyksen henkilöjäsenelle ei voi antaa äänioikeutta esim. liiton pj:n tai hallituksen jäsenen vaalissa

Jäsenen kyselyoikeus yhdistyksen kokouksessa

- Yhdistyskäytäntöä vastaava nimenomainen säännös kyselyoikeudesta ja yhdistyksen johdon vastausvelvollisuudesta
 - Selventää sen, milloin nykyisin sääntelemätön kyselyoikeus ja vastausvelvollisuus on tai sitä ei ole
 - Perustuu oikeuskirjallisuuden lisäksi työryhmän selvittämään yhdistyskäytäntöön (esim. verkkokyselyt ja –keskustelut ja työpajat)
 - Perusteluissa paljon käytännöstä nousseita esimerkkejä

Jäsenten yhdenvertaisuusperiaate

- Yhdistyskäytäntöä vastaava nimenomainen säännös yhdenvertaisuusperiaatteesta
- Selventää nykyisin suurelta osin sääntelemättömän yhdenvertaisuusperiaatteen soveltamista yhdistyksissä
 - Esimerkiksi soveltamisala huomattavasti suppeampi kuin muissa yhteisömuodoissa eikä sovelleta yhtä tarkasti kuin muissa yhteisömuodoissa
 - Selvennetty erot ja yhtäläisyydet muiden yhteisölakien, perustuslain ja hallintolainsäädännön yhdenvertaisuusperiaatteisiin ja yhdenvertaisuussäätelyyn
- Perustuu oikeuskirjallisuuden lisäksi työryhmän selvittämään yhdistyskäytäntöön (esim. verkkokyselyt ja –keskustelut ja työpajat)
 - Perusteluissa paljon käytännöstä nousseita esimerkkejä

Toimitusjohtaja-toimielin

- Sallitaan myös yhdistyksille toimitusjohtaja-toimielin
- Perustuu sääntöihin
- Sallitaan kaikille yhdistyksille (ei koko eikä toimialarajoja)
 - Esim. sote-alalla samat mahdollisuudet hallintomallin suhteen kilpailijayritysten kanssa
- Vastaa hallituksen ohjauksessa ja valvonnassa yhdistyksen päivittäisestä johtamisesta – rajoittaa hallituksen vastuuta päivittäisestä johtamisesta
 - Toimivalta ja vastuu tasapainoon
- Hallitus valitsee ja erottaa – ei ole työsuhde
 - Ei vaikuta yhdistysten nykyisten toiminnanjohtajien, pääsihteerien ym. työsuhteisiin
 - Työsuhteen muuttamisesta tj-toimisuhteeksi pitää sopia, sääntöjen muuttaminen ei riitä

Hallituksen tehtävät

- Nimenomainen säännös hallituksen huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuudesta ja velvollisuudesta huolehtia yhdistyksen hallinnon järjestämisestä
 - Selventää yhdistyksen hallituksen yleisiä tehtäviä
 - Otettu huomioon myös tilanne, jossa vastuu päivittäisesti johtamisesta on toimitusjohtajalla (esim. rajoittaa nimenomaisesti hallituksen vastuuta kirjanpidosta ja varainhoidosta)
 - Nimenomainen säännös päätöksenteosta ilman kokousta
 - Nimenomainen lain tai sääntöjen vastaisten päätösten täytäntöönpanokielto – kuten muissa yhteisölaeissa ja säätiölaissa

Yhdistyksen johdon esteellisyys

- Esteellisyyssääntelyä sovelletaan hallituksen jäseniin, (ehdotettavaan) toimitusjohtajaan ja muuhun sääntöjen perusteella hallintotehtävää hoitavaan toimihenkilöön (nykyisin kaikki toimihenkilöt)
 - Selvennetään vastuusuhteita → hallitus ja tj. vastaavat yhdistyksen toiminnan järjestämisestä niin, että intressiristiriitatilanteita ei synny
- Selvennetään esteellisyyden perusteita (mikä on esteellisyyden synnyttävä ”yksityinen etu, joka saattaa olla ristiriidassa yhdistyksen edun kanssa”?)
 - Ehdotuksen mukaan yksityinen etu voi olla esteellisyysperuste vain, jos toimi poikkeaa yhdistyksen tavanomaisesta toiminnasta tai tavanomaisista ehdoista
- Selvennetään sitä, milloin välillinen etu johtaa/ei johda esteellisyyteen
 - Esim. yhdistyksen sopimuskumppanin omistaminen voi johtaa esteellisyyteen, yhdistyksen sopimuskumppanin hallituksen jäsenyys ei sellaisenaan johda
 - Vähentää yhdistyksen päätöksentekoa haittaavaa ”varmuuden vuoksi” jääväämistä

Yhdistysten yhdistyminen (fuusio)

- Vaihtoehtoinen sopimukseen perustuva yhdistymisjärjestely erityisesti suurempiin yhdistymisjärjestelyihin
 - Esim. mittavampaan taloudellista toimintaa harjoittaville yhdistyksille taikka liittorakenteen muutos, jossa suurempi määrä perusyhdistyksiä lopetetaan ja purkautuu samanaikaisesti
- Sisältää varojen ja velkojen yleisseuraannon ja kaikki oikeusvaikutukset saman aikaisesti rekisteröinnillä
 - Yleisseuraanto vähentää olennaisesti varojen ja vastuiden yksilöintiin ja ”järjestämiseen” liittyvää selvittelyn tarvetta
 - Mahdollinen uuden yhdistyksen perustaminen tai sääntömuutos, jäsenyyksien siirtyminen ja yhdistyvän (fuusioituvan) yhdistyksen purkautuminen saman aikaisesti
 - Velkojen yleisseuraannon vuoksi sisältää velkojansuojamenettelyn, joka vähentää olennaisesti varojen ja vastuiden järjestelyyn liittyvää selvittelytarvetta
 - Velkojensuoja on myös muissa yhteisölakien ja säätiölain fuusiomenettelyssä
- HO-kirjauksen täytäntöönpano
 - HO: ”[t]uetaan suomalaisen yhdistyskentän kehittymistä helpottamalla lainsäädännössä kahden tai useamman yhdistysten yhdistymistä.”

Pienimmille yhdistyksille helpotettu tilinpito

- Jos yhdistyksen tuotot max. 30 000 €/v, yhdistys voi soveltaa kirjanpitolakia kevyempää tilinpitonormistoa
- Maksuperusteinen yksinkertainen kirjanpito
 - Tarkoituksena tulojen, menojen, varojen ja velkojen erillään pitäminen
 - Lähtökohtaisesti tiliotetiedot voivat riittää tilinpidoksi, jos rahaliikenne tilin kautta
 - Ei pakollista tilinpäätöstä, jos tilinpito vähintään kuukausittain jäsenten nähtävänä
 - Mahdollisuus tilinpäätöstä kevyempään vuosilaskelmaan
- Alustavasti verohallinto, rahankeräys- ja muut valvontaviranomaiset, avustuksia myöntävät viranomaiset ja pankit suhtautuvat myönteisesti

Olettamasäännökset

- Uuden yhdistyksen sääntöjen kirjoittamista helpottavat uudet olettamasäännökset (jollei säännöissä toisin määrätä):
 - jäsenmaksua voidaan periä yhdistyksen kokouksen päätöksellä
 - Hallituksen jäseniä 3-7; hallituksen jäsenten, tilin/toiminnantarkastajan toimikausi päättyy ja uusi kausi alkaa valinnasta päättävän yhdistyksen kokouksen päättyessä
 - Tilikausi on kalenterivuosi
 - Henkilövalinnat, tilinpäätös vahvistetaan ja vastuuvapaudesta päätetään varsinaisessa yhdistyksen kokouksessa 6 kk kuluessa tilikauden päättymisestä
 - Kirjallinen kokouskutsu jäsenille 2 viikkoa ennen kokousta
 - Purkautuvan yhdistyksen netto-omaisuus on käytettävä yhdistyksen tarkoituksen edistämiseen purkamisesta päättävän kokouksen määräämällä tavalla.
- Pakolliset sääntömääräykset vähenevät 9:stä 3:een (nimi, tarkoitus ja toimintamuodot, kotipaikka)
- Uudet olettamasäännöt perustuvat PRH:n mallisääntöihin, joita suurin osa uusista yhdistyksistä käyttää
- Ei mitään muutoksia vanhoille yhdistyksille, ei vaikutusta vanhoihin yhdistyksiin

Muu yhteisöllinen kansalaistoiminta

- Uusi toimintaryhmälaki
- Toimintaryhmä edistää yhteisen aatteellisen tarkoituksen toteutumista. Toimintaryhmän tarkoituksena ei voi olla voiton tai muun taloudellisen edun hankkiminen siihen osalliselle
 - Määritelmä pääosin sama kuin yhdistyslaissa – vaihtoehtoinen kansalaistoiminnan organisointimuoto
 - Toimintaryhmän sisäisissä suhteissa laaja sopimusvapaus – ei esim. pakollista hallitusta eikä jäsenten kokousta
 - Toimintaryhmän sisäinen viestintä ja päätöksenteko voidaan toteuttaa esim. some-palvelussa (esim. edustaja = administraattori)
 - Ei mahdollista yhdistyslain kiertämistä yhdistyksiltä kielletyn toiminnan harjoittamiseksi
- Toimintaryhmä syntyy rekisteröinnillä – PRH:een toimintaryhmärekisteri
 - 3 v määräaikainen rekisteröinti – jos ei uusita, poistetaan rekisteristä

Muu yhteisöllinen kansalaistoiminta

- Rekisteröity toimintaryhmä on oikeushenkilö
 - Toimintaryhmällä on ainakin yksi edustaja, jolla voi edustaa ryhmää kaikissa toimissa
- Toimintaryhmän puolesta toiminut ja tointa koskevaan päätökseen osallistunut ryhmän edustaja ja jäsen vastaavat henkilökohtaisesti, jos velkoja ei saa suoritusta toimintaryhmältä
- Ryhmän edustaja ja jäsen voivat milloin tahansa erota

Muu yhteisöllinen kansalaistoiminta

- **Kevennetty tilinpito** (ks. Edellä pienet yhdistykset) on oletus, jos tuotot enintään 30 000 €/v eikä muuta säännöissä tai päätetty
- **Lisäksi säännökset** oikeuspaikasta, toimintaryhmän edustajan vahingonkorvausvelvollisuudesta, toimintaryhmän purkamisesta, konkurssista, muuttamisesta rekisteröidyksi yhdistykseksi ja rangaistusvastuusta

OIKEUSMINISTERIÖ

www.oikeusministerio.fi

Jyrki Jauhiainen

Jyrki.jauhiainen@om.fi

Facebook: facebook.com/oikeusministerio
Twitter: [@oikeusmin](https://twitter.com/oikeusmin)

Käyntiosoite: Eteläesplanadi 10, Helsinki
Postiosoite: PL 25, 00023 Valtioneuvosto

Vaihde: 029 516 001